

В.М. Соболев

доктор економічних наук, професор

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, УкраїнаE-mail: vladimir_sobolev@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3043-0901>**М.В. Соболева**

кандидат економічних наук, доцент

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, УкраїнаE-mail: mariya_soboleva@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6090-1818>**МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ЧИННИК І ЗАСІБ
ДЕМІФОЛОГІЗАЦІЇ ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ В ЇЇ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІЙНОМУ ВИМІРІ**

У статті розкрито сучасні принципи дослідження історії розвитку економічної науки з позицій інституціональної економічної теорії (єдність логічного та історичного підходів, об'єктивного та суб'єктивного, формального та реального аналізу, застосування нарративного дискурсу). Показано, що історія економічних ідей тісно пов'язана з історією економічних подій, а дійсно наукове відображення обох процесів у їх суперечливому поєднанні найбільш повно може бути забезпечене шляхом виділення відносно автономних рівнів аналізу (історія життя певних особистостей; історія розвитку організацій, в яких здійснювали свою наукову, педагогічну та практичну діяльність ці особистості, та відповідних структурних підрозділів цих організацій; історія розвитку держав (місцевостей), на території яких знаходились ці організації та/або перебували ці особистості) у різні періоди) з наступним поєднанням результатів цього аналізу та відповідними узагальненнями. Продемонстровано можливість використання запропонованих принципів для розв'язання дискусійних питань історико-економічного змісту (спадкоємність наукових шкіл, прив'язка відомих імен до певних ЗВО, історичне правонаступництво ЗВО та їхніх структурних підрозділів) на прикладі конкретних особистостей – відомих вчених-економістів, структурних підрозділів ЗВО, пов'язаних з економічною наукою, і ЗВО, до складу яких входили ці структурні підрозділи. Обґрунтовано висновок, щоспособи доведення правомірності тих чи інших трактувань історико-економічного процесу мають бути адекватними і спиратись на усю доступну сукупність історичних фактів та документів, з урахуванням контексту відповідної історичної епохи. Підкреслено, що застосування запропонованих принципів на виділених рівнях дослідження здатне забезпечити від помилкових уявлень щодо реальної історії економіки та економічної думки та/або від свідомих її фальсифікацій.

Ключові слова: економіка, історія, методологія, інститути, міфологізація.**JEL Classification:** B25, B31, B41, I23, N34.

Актуальність теми. Діджиталізація, яка охопила усі сфери суспільного життя, включаючи таку його форму, як наукова діяльність, створює небачені раніше можливості для наукової діяльності завдяки цифровим технологіям, які не тільки забезпечують надійну фіксацію необмеженої кількості фактів, явищ і процесів буття сучасної світової спільноти у будь-якій точці земної кулі, але й їх гарантоване зберігання без обмеження термінів давності.

Одночасно з діджиталізацією розгортаються процеси наростаючої віртуалізації людських комунікацій та поступового заміщення реальних людських контактів їхнім сурогатом у вигляді мережових взаємодій через посередництво гаджетів. Негативним наслідком цього стає виникнення і неконтрольоване розповсюдження технологій маніпулювання суспільною свідомістю.

Поєднання двох вищезазначених глобальних тенденцій – діджиталізації та віртуалізації – супроводжується вельми неоднозначними та взаємно суперечливими наслідками, залежно від того, яким є баланс плюсів та мінусів кожної з них окремо та їх спільного впливу у певній сфері людської активності. Конкретних варіантів може бути безліч, і детальний їх аналіз не входить

до мети і завдань даної статті. Зазначимо у зв'язку з цим лише те, що одним з найбільш екзотичних є варіант, коли, навіть за умов наявності вільного доступу до усієї інформації з якогось питання (завдяки діджиталізації) багато людей віддають перевагу маніпулятивним інтерпретаціям цієї інформації, ігноруючи або навіть доволі агресивно відкидаючи більш адекватні інтерпретації.

Але, якщо такі парадокси є доволі розповсюдженими в умовах доступності відповідних відомостей щодо сьогодишнього життя, то можна уявити собі, наскільки розширюються можливості формування спотворених уявлень про життя минуле, коли ми не маємо повних відомостей про відповідні події. Йдеться навіть не про свідомі маніпуляції з очевидними фактами, які зафіксовані у тих чи інших документах, а просто про наявність умов для неупередженого їх трактування цих фактів внаслідок того, що неможливо перенестись у минуле і побачити його очима очевидців, позиції яких у той чи інший момент у минулому були протилежними, що не могло не відбиватись і на змісті того чи іншого документу минулої епохи.

Огляд останніх джерел. Ми звертаємо увагу на ці моменти тому, що саме сьогодні, коли сучасна наука отримала нові, дуже ефективні засоби пізнання оточуючого нас світу, одночасно породивши багатоваріантність наукової картини цього світу, особливої важливості набуває питання щодо засобів зменшення ризиків формування викривленої картини минулого або навіть маніпулятивних його трактувань через застосування сучасних маніпулятивних технологій. Це стосується, перш за все, історії розвитку самої науки, у даному випадку економічної.

Одним з таких засобів і є коректне застосування потенціалу історико-економічної методології. Але в межах теми цієї статті неможливо надати скільки-небудь повний огляд методологічних надбань історико-економічної науки. Відзначимо лише, що до їх кола треба внести (та відповідно, брати до уваги) як інструментарій історичної науки, так і внесок дослідників власне економічної історії, а також історії економічної думки. Без жодних сумнівів, лідируючі позиції у цих питаннях посідає австрійська школа на чолі з Л. Мізесом (Мизес, 2001). Дуже стислий огляд останніх зарубіжних публікацій дозволяє виділити такі найбільш привабливі для істориків економічної думки напрями досліджень, як інтенсивний розвиток риторичного напрямку досліджень на основі праць Д. Макклоскі (Макклоскі, 2015; McCloskey, 2006, 2010, 2016) дослідження персональних історій життя видатних особистостей у працях Е. Батлера (Butler, 2019), К. Медден та Р. Діманд (Madden & Dimand, 2018) (спеціальне видання виключно про представників економічної науки жіночої статі), С. Прессмана (Pressman, 2015), Дж. Топоровскі (Todorowski, 2018), поглиблення загального аналізу історії економічної думки у працях Е. Біддла і Б. Росса (Biddle & Ross, 2011), Р. Маркьонатті (Marchionatti, 2020), Р. Маркуццо (Marcuzzo, Deleplace, & Paesani, 2020), А. Ронкальї (Roncaglia, 2019), Дж. Хорвата (Horvath, 2020) та детального аналізу теорій видатних представників світової економічної науки Д. Норта і Д. Макклоскі у працях, відповідно, М. Краля (Krul, 2018) та Б. Балака (Balak, 2006), постійний інтерес до питань методології історико-економічного аналізу у працях К. Ардалана (Ardalan, 2018), Н. Бріссе (Brisset, 2018), Х. Мааса (Maas, 2014), формування масиву дослідження інституційної історії у працях М. Ауджелло, М. Гуїні та Ф. Б'єнтінезі (Augello, Guidi, & Bientinesi, 2019a, 2019b) та М. Моска (Mosca, 2018), як суттєве доповнення потоку інституційних історико-економічних досліджень середньовічної торгівлі у працях Ф. Реснера (Rössner, 2020), Т. Тако (Taco, 2019), на основі традиції, закладеної А. Грейфом (Грейф, 2016). Суттєво розширились можливості більш повного висвітлення історії розвитку вітчизняної економічної науки за рахунок цікавих та ґрунтовних публікацій загальної історії провідних українських ЗВО та спогадів їх викладачів та вихованців у (Журавский, Зайцев, & Мигаль, 1989), (Пономаренко, 2005), (Бакіров та ін., 2004), (Іващенко, 2016), (Зайцев та ін., 2008), (Зайцев та ін., 2010).

Мета статті. Виходячи з актуальності проблематики дослідження та ступеню її висвітлення у сучасній науковій літературі, автори поставили собі за мету, спираючись на наявні наукові досягнення світової наукової спільноти, поглибити аналіз можливостей історико-економічної методології для більш адекватного відображення розвитку економічної науки у її інституційно-організаційному вимірі, тобто у тому аспекті її розвитку, який досліджений недостатньо.

Викладення результатів дослідження. Узагальнюючи (наскільки це можливо) накопичений на сьогодні масив відповідної наукової літератури, можна виділити такі традиційні складові (рівні) історико-економічного аналізу, як історія подій, історія ідей (теорій), історія життя людей - авторів цих ідей. Але такий поділ є недостатнім. По-перше, зазначені три площини аналізу неможливо жорстко розділити за критерієм відповідної предметної галузі. Особливо це стосується гуманітарного знання. Оскільки багато видатних представників економічної науки були одночасно видатними (або широко відомими) представниками інших наук, важливі нюанси відображення їхньої ролі у розвитку науки можуть губитися саме внаслідок обмеження аналізу певною предметною галуззю їх діяльності.

По-друге, попри справедливість принципу об'єктивності наукового аналізу, його повна реалізація саме в царині гуманітарних наук, на відміну від природничих наук, є неможливою і завжди несе на собі відбиток унікальних особливостей особистості науковця, його способу мислення, світогляду, життєвого досвіду, виховання тощо.

По-третє, по мірі поступового накопичення первинного емпіричного матеріалу для певних узагальнень за обраним аспектом висвітлення історико-економічних процесів (з кола трьох зазначених вище) стає очевидною необхідність поєднання і порівняння отриманих часткових результатів з метою створення найбільш повної, точної та адекватної картини минулого. Йдеться про те, що, наприклад, біографічні описи життя того чи іншого представника економічної науки не можуть вважатись завершеними без включення до цих описів загального контексту епохи, в яку жив чи творив цей представник, а також контексту тогочасного стану економіки та економічної науки.

З іншого боку, дослідження еволюції економічних ідей, яке неможливе без опису життєдіяльності носіїв цих ідей, одночасно потребує відображення і історичних умов виникнення тих чи інших поглядів, причому ці умови мають охоплювати як власне економічну сферу, так і весь спектр суспільно-політичного і культурного життя у певний період.

Нарешті, викладення економічної історії також не може вважатись завершеним без включення до власне економічного аналізу як загальної картини суспільного життя відповідної епохи, так і характеристики відповідних економічних концепцій цієї епохи.

Саме тому виникає необхідність пошуку і застосування таких методологічних прийомів та засобів, за допомогою яких можна було б більш ефективно забезпечити синтез результатів, отриманих при дослідженні якогось окремого аспекту розвитку історико-економічної науки. Ми вважаємо, що одним із ефективних таких прийомів або засобів може бути застосування інституційної методології, тобто фактичне посилення міждисциплінарного змісту методології історико-економічного аналізу.

Складність реалізації цієї вимоги є багатогранною та багатозаровою. Тут ми зупинимось лише на найбільш суттєвих моментах, без врахування яких використання арсеналу інституційного аналізу не можна вважати ефективним.

Перш за все, найбільш затребуваним в цьому плані є поняття інституту-організації, оскільки саме усередині організацій (головним чином, вищих навчальних закладів і наукових установ) безпосередньо відбувається наукова діяльність, здійснюється апробація наукових ідей, точаться наукові дискусії, зберігаються в бібліотеках матеріальні носії наукової інформації та їхні віртуальні двійники тощо.

При цьому важливим є не тільки власне юридичний аспект функціонування організації (перше за все, внесення її до відповідних державних реєстрів юридичних осіб), але й її фізичне розташування. У реальному житті – як у минулому, так і у теперішньому – виникало і виникає безліч ситуацій, коли установа або територіально розширюється за рахунок будівництва нових корпусів або включення до свого складу раніше збудованих приміщень усередині одного й того ж приміщення упродовж тривалого часу, або навпаки, розширюється без нарощування матеріальної бази, але шляхом приєднання інших установ. І якщо у науковій літературі другий аспект зазвичай буває більш-менш врахований при дослідженні історії життєдіяльності видатних людей, то першому аспекту у цьому плані явно не пощастило.

Між тим, цілком очевидно, що обидва аспекти історичної динаміки організацій є відносно автономними і не завжди рухаються в одному напрямку, в результаті чого важливі деталі можуть залишитись поза межами уваги дослідників. Більш того, навіть належне врахування обох цих аспектів не гарантує повноти наукового відображення процесів, пов'язаних із історією відповідних економічних теорій та життя їх розробників, оскільки не вся історія організацій

відображується у їх офіційних документах. Характерним прикладом може слугувати ситуація з українськими ЗВО, які були евакуйовані у 1941 р., і тривалий час вважалось, що нічого іншого, окрім діяльності в евакуації, з ними не відбувалось. Але не так давно з'ясувалось, що це далеко не так, і одночасно з діяльністю в евакуації мала місце (хоча і у вельми специфічних формах) їх діяльність на окупованих територіях (Пономаренко, 2011), а деякі з них навіть мали ректорів (наприклад, щодо Харківського університету у Вікіпедії та інших джерелах, окрім ректорів евакуйованого університету імені М. Горького О. В. Сазонова та О. М. Руська зазначені ректорами А. В. Желеховський та М. О. Ветухів, які залишились на окупованій території (Железняк, 2005; Ульянов, 2003; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2020). А якщо взяти до уваги, що значна (якщо не переважна) частина співробітників цих установ так і не змогла евакуюватись (*Город и война*, 2012), то очевидно, що дослідник історії економічної науки не має пройти повз цих обставин, особливо якщо вони так чи інакше зачепили долю відомих особистостей.

До речі, саме ліквідація «білих плям» персональних історій життя харківської професури, яких доля прирікала на життя в окупації або в еміграції (*Город и война*, 2012; Оглоблин-Глобенко, 1958; Павлова, 2010; Рибальченко, 2005; Ульянов, 2003), дозволяє по-новому осмислити як історію самих ЗВО, так і історію економічної думки в усій її драматичності і трагічності.

Але на цьому можливості використання багатого потенціалу інституційної методології не вичерпуються, оскільки вони є також перспективними і з точки зору дослідження внутрішнього інституційного устрою організації та його динаміки (знов-таки, як «юридичної», так і «матеріальної»), оскільки теоретично можливі та практично реалізовані структурні перетворення навчальних установ вищої освіти і наукових організацій (наприклад, об'єднання та роз'єднання кафедр, їх ліквідація, створення нових кафедр або структурних підрозділів тощо) практично завжди супроводжуються відповідними «юридичними» переміщеннями працівників широкого спектру дії – від простого запису у трудовій книжці людини або у відповідному внутрішньому наказі і збереження її трудових відносин з організацією до реального її звільнення. У загальному випадку, історія організаційних змін самої структури та історія організаційних статусів її структурних підрозділів далеко не завжди співпадають, оскільки зазвичай структура у цілому є більш сталою, ніж її окремі внутрішні елементи. Але набагато більш цікавими, з точки зору наслідків, є ситуації, коли відповідні структурні перетворення відбуваються більш-менш одночасно. У цьому випадку далеко не завжди наслідки для структури у цілому та її структурного підрозділу бувають ідентичними.

Один із характерних прикладів такого роду – ситуація у липні 1920 р. із Харківським університетом та його юридичним факультетом. Як відомо, обидві структури фактично припинили свою діяльність майже одночасно. Але при цьому Харківський університет був перетворений у Вищі педагогічні курси (*Харьковский государственный университет им. А. М. Горького*, 1955, с. 222), в той час як його юридичний факультет був ліквідований (Юридичний факультет, 2009), а його студенти були зараховані до складу новоствореного Харківського інституту народного господарства (*Харьковский государственный университет им. А. М. Горького*, 1955, с. 223-224).

Окрім організаційно-інституційного виміру історії економічної науки у його безпосередньому значенні (як сукупності певних елементів внутрішньої організації навчального закладу), важливу роль у відтворенні реальних історичних умов її розвитку відіграє врахування людського наповнення кожного з цих елементів. В історичній науці останніх років з'явився вдалий термін «інституційна спільність» (Посохов, 2014) для відображення особливого інституційного статусу університетської кафедри не як знеособленого структурного підрозділу ЗВО, в саме як особливої унікальної людської спільноти у формі колективу викладачів і допоміжних співробітників, об'єднаних не тільки формальним статусом членів саме цієї організації, але й науковими інтересами та науковою діяльністю, межі якої у значній (якщо не у вирішальній) мірі є наперед заданими та відповідають відповідній групі спеціалізованих навчальних дисциплін, викладання та методичне забезпечення яких (а на випускових кафедрах ще й випуск фахівців за певною спеціальністю або освітньо-професійною програмою) покладено саме на цю кафедру. І саме в межах цієї інституційної спільності закладається на первинному рівні той самий

університетський дух, вічним носіями якого залишаються усі, хто перебував у складі певного структурного підрозділу достатньо тривалий час.

Важко переоцінити цю новацію, оскільки саме вона дозволяє прокласти місток між суто об'єктивним історичним аналізом, який спирається на факти та документи, що засвідчують ці факти, і уявленнями про ці факти, які потім фіксуються у суб'єктивній думці учасників історичних подій і закріплюються у їхніх спогадах, а також у більш пізніх інтерпретаціях професійних істориків (включаючи істориків економіки та економічної думки). З цього випливає, що далеко не завжди суто формальний підхід дозволяє забезпечити цілком адекватне та повне відображення біографії визначних діячів економічної науки.

Можна навести багато прикладів, коли, попри формальний статус, що засвідчує належність відомої особистості до певної організаційної структури, її неформальний статус, що засвідчує її належність до іншої структури, за своїм суспільним сприйняттям є таким, що явно домінує над офіційним (формальним) статусом.

Характерним прикладом може вважатись ситуація з професорами Імператорського Харківського університету. Цей державний заклад вищої освіти відігравав унікальну роль головного культурно-просвітницького та наукового осередку на Слобожанщині від самого дня свого заснування. І, попри подальше збільшення кількості ЗВО у Харкові, ця роль університету не змінювалась. Зокрема, коли прийшов час, і представники торгового капіталу (купці) вирішили заснувати у 1892 р. у Харкові середній навчальний заклад, який розпочав підготовку комерсантів (спочатку – Харківське комерційне училище імператора Олександра III, при якому з 1912 р. діяли Вищі комерційні курси, які у 1916 р. отримали статус інституту під назвою «Харківський комерційний інститут»), то його викладацький склад був майже повністю укомплектований саме професорами Імператорського Харківського університету, які, як прийнято висловлюватись сьогодні, були у Харківському комерційному інституті сумісниками. І таке сприйняття було нормою тодішнього часу. До речі, ініціатором створення комерційного інституту в Харкові в 1908 р. виступив професор саме Харківського університету М. І. Палієнко (*Харківський інститут народного господарства*, 2020).

Так само, коли у буремні роки визвольних змагань і після закінчення громадянської війни 1918-1921 рр. в Україні часто змінювався інституційний статус Харківського університету як юридичної особи (у сьогоденнішніх термінах), його викладацький склад продовжував де-факто залишатись складом саме професорів і приват-доцентів Харківського університету.

Так само цікавою є інша ситуація, коли явні свідчення щодо офіційного статусу видатної особи у певний період її життя не мають беззаперечних переваг перед неформальними ознаками. Так, тривалий час вважалось, що Нобелівський лауреат з економіки С. Кузнець, чие життя у певний період було пов'язано із Харковом, навчався у Харківському університеті і працював у статистичних органах Харківської губернії аж до своєї еміграції до США у 1922 р. Але завдяки працям В. М. Московкіна (Московкін, 2002a), (Московкін, 2002b), (Московкін, 2010a), (Московкін, 2010b) було встановлено та документально підтверджено, що він закінчив 2 курси Харківського комерційного інституту. На перший погляд, помилковість попереднього висновку про зв'язок із Харківським університетом є очевидною. Але, при вивченні виписки із залікової книжки С. Кузнеця виявляється, що усі викладачі, яким він здавав відповідні екзамени – це професори Харківського університету, які саме у ті роки, працюючи в університеті, одночасно викладали у Харківському комерційному інституті. З урахуванням фактичного суспільного статусу цих людей, можна стверджувати, що С. Кузнець навчався у професорів Харківського університету, хоча і не в стінах самого університету. Отже, саме з урахуванням усіх обставин у їх сукупності, слід вважати справедливими претензії обох ЗВО на свою власну дотичність до долі видатного економіста.

Корисність підходу «кафедра-люди» полягає також у тому, що врахування складних зв'язків «мертвої» структурної одиниці (кафедра на папері) з її «живим» людським наповненням (професорсько-викладацький склад) може статі у нагоді при дослідженні історії відповідних кафедр. З одного боку, період існування кафедри може частково включати проміжки її безлюдного буття. Наприклад, дореволюційний період розвитку Харківського університету спирався на його Статут, яким затверджувалась та чи інша структура (склад кафедр). При цьому кафедри, існування яких передбачалось тією чи іншою редакцією Статуту, певний період могли бути незаміщеними внаслідок відсутності необхідних професорських

кадрів. Але це, на нашу думку, не створює жодних підстав для виключення періодів «безлюдного» існування певних кафедр із загальної їх історії.

З іншого боку, не можна перебільшувати значення «людської» компоненти при висвітленні історії тієї чи іншої кафедри. Оскільки міжкафедральні персональні «міграції» (як усередині ЗВО, так і за його межі) завжди були звичайним явищем, то у кожному конкретному випадку треба враховувати багато чинників, щоб надати остаточну оцінку наслідкам такої міграції для долі кафедри, зокрема, таку складову, як масштаби особистості «мігранта», а також загальні обсяги міграції у той чи інший період. Нерідко виникають також ситуації, пов'язані із наслідками уходу з життя окремих особистостей, коли природні причини ведуть до незворотних наслідків, оскільки може статися так, що не знаходиться достойного наступника багаторічних наукових традицій.

Нерідко виникають дискусії щодо кафедрального правонаступництва у зв'язку з різного роду реорганізаціями. Тут взагалі треба визнати, що кафедральний рівень, на нашу думку, є найбільш незручним для відслідковування відповідних процесів, особливо, коли воно стосується різних ЗВО. Це пов'язано з тим, що випадків прямого «переселення» (тобто офіційного переведення певної кафедри (або навіть факультету) з одного навчального закладу до іншого було не так вже й багато, і саме у таких випадках навряд чи можна щось заперечити проти наявності правонаступництва.

Проте далеко не завжди історія організаційних змін у житті факультету (включаючи зміну його інституційного статусу через перепідпорядкування іншому закладу) повністю відповідає аналогічним змінам у житті кафедри. І саме унікальні особливості співвідношення обох історій у кожному конкретному випадку мають враховуватись при остаточних висновках. Класичним прикладом такого роду може слугувати історія юридичного факультету Харківського університету. Як вже зазначалось вище, обидва вони зазнали організаційних змін приблизно в один й той же час у 1920 р. (причому юридичний факультет – трохи раніше (про його закриття у травні 1920 р. повідомляється у *Харьковский государственный университет им. А. М. Горького*, 1955)), а Харківський університет – навіть двічі. Спочатку у травні 1920 р. на базі історико-філологічного та фізико-математичного факультетів, які залишились після ліквідації юридичного факультету, були створені Тимчасові педагогічні курси). Важливо, що наступні реорганізації дозволяють впевнитись у тому, що Харківський університет продовжив своє існування у нових формах. Так, вже через місяць після створення тимчасових педагогічних курсів, у липні 1920 р., вони були, у свою чергу, перетворені у Академію теоретичних знань, яка через рік – у червні 1921 р. – сама була піддана реорганізації у Харківський інститут народної освіти ХІНО. Цей ЗВО проіснував до серпня 1930, з тим, щоб бути розділеним на 4 нових ЗВО, причому з двох з них – Педагогічного інституту професійної освіти та Фізико-хіміко-математичного інституту – через три роки – у липні 1933 р. – був відновлений Харківський університет).

Але, якщо щодо університету є відповідні документи (зокрема, лист відділу вищих навчальних закладів українського Наркомату освіти ректору Харківського університету від 05.07.2020 р., які свідчать (хоча і побічно) про наявність ознак реорганізації (у сучасній термінології – перетворення) (*Нові управлінські та економічні спеціальності НЮУ імені Ярослава Мудрого*, запис від 07.11.2020), то стосовно юридичного факультету відповідні документи містять прямо протилежні відомості. Так, у Тимчасовій інструкції Наркомосу України від 27.02.2020 р. для губернських відділів народної освіти містилась пряма вказівка щодо ліквідації юридичних факультетів УСІХ університетів (Кадеєв & Наумов, 2003).

Більш того, опубліковані нещодавно Ю. Щокіним документи щодо нібито підтвердження правонаступництва Харківського юридичного інституту відносно Харківського університету (*Нові управлінські та економічні спеціальності НЮУ імені Ярослава Мудрого*, запис від 07.11.2020) містять очевидні невідповідності та взаємні неузгодженості, навіть суперечать простій логіці. Так, у доповідній записці, підготовленій у 2004 р. для тодішнього керівництва сьогоденного Національного юридичного університету містяться такі неточності.

1. «Одночасно з ліквідацією юридичного факультету Харківського університету на його базі був створений (виділено нами – В.С., М.С.) Харківський інститут народного господарства» (*Нові управлінські та економічні спеціальності НЮУ імені Ярослава Мудрого*, запис від 07.11.2020). Між тим, з Вікіпедії дізнаємось, що «у 1920 р. Харківський комерційний інститут було...перетворено на інститут народного господарства. До його складу передавався»

юридичний факультет Харківського університету» (*Нові управлінські та економічні спеціальності НЮУ імені Ярослава Мудрого*, запис від 07.11.2020). Врахуємо також, що архів ХІНГ, як і архів Комерційного інституту, був знищений під час Великої Вітчизняної війни (Пономаренко, 2005). З урахуванням положень вищезгаданої Інструкції Наркомосу від 27.02.2020 р. вважаємо, що для тверджень щодо створення ХІНГ на базі юридичного факультету Харківського університету немає достатніх підстав

2. Цікавим є продовження попереднього висловлювання: «Про це свідчать такі факти. 5 липня 1920 року відділ вищих навчальних закладів Наркомпросу України видає розпорядження про ліквідацію (виділено нами – В.С., М.С.) Харківського університету. Але вже 11 липня 1920 року в Харківському губернському відділі народної освіти відбулася нарада представників ВУЗів, на якій від Харківського інституту народного господарства був присутній професор Попов Б.В.» (*Нові управлінські та економічні спеціальності НЮУ імені Ярослава Мудрого*, запис від 07.11.2020). Але ж насправді лист від 5 липня 1920 р. явно «не тягне» на розпорядження щодо ліквідації. І те, що 11 липня на відповідній нараді був присутній представник ХІНГу, жодним чином не знаходиться у прямому зв'язку із процесом перетворення Харківського університету на Вищі педагогічні курси

3. Сумнівно виглядає і наступний «доказ» щодо правонаступництва юридичного факультету – перелік професорів Харківського університету, які були нібито «автоматично зараховані (виділено нами – В.С. та М.С.) в знову створений вуз – ХІНГ. Про це свідчать свідчення власного архівного діла професора Корецького В.М. (*Нові управлінські та економічні спеціальності НЮУ імені Ярослава Мудрого*, запис від 07.11.2020)». На спростування достовірності цього твердження можна зазначити наступне. По-перше, сам термін «знову створений вуз» означає повну відсутність правонаступництва. По-друге, термін «автоматично зараховані» взагалі позбавлений сенсу, оскільки незрозуміло, чим просте зарахування відрізняється від автоматичного. По-третє, серед професорів, які були «автоматично зараховані», зазначений П.І. Фомін, який з 1919 р. був директором Харківського комерційного інституту, а у 1920 р. став першим ректором ХІНГу (*Харківський інститут народного господарства*, 2020), у зв'язку з чим, на нашу думку, аж ніяк не міг бути автоматично зарахованим. Нарешті, вельми сумнівно, що архівна справа В.М. Корецького могла містити якісь докази цього самого «автоматичного» зарахування. Відтак виникають обґрунтовані сумніви і щодо інших фігурантів так званого автоматичного зарахування.

4. Наступне твердження: «Таким же чином були зараховані в новий вуз і студенти юридичного факультету. Про це свідчать автобіографічні зведення, повідомлені випускниками ХІНГу – Городецьким Е. Г., Ботяну О. В., Аврашовим М. А. (*Нові управлінські та економічні спеціальності НЮУ імені Ярослава Мудрого*, запис від 07.11.2020)». З огляду на «автоматичне зарахування» професорів, ми вважаємо таким само неприйнятним і аналогічне твердження щодо студентів. Тим більше, що спогади Е. С. Городецького не містять жодного згадування про обставини зміни його студентського статусу у зв'язку із ліквідацією юридичного факультету Харківського університету та створенням ХІНГу (мовою оригіналу: «В 1917 году после демобилизации держал экстерном за гимназию, получил свидетельство зрелости и поступил в Харьковский Университет по Юридическому факультету где обучался вплоть до переформирования в Институт Народного Хозяйства по Правовому отделению, которое кончил в 1921 году» (*Нові управлінські та економічні спеціальності НЮУ імені Ярослава Мудрого*, запис від 07.11.2020). У даному випадку треба оцінювати відповідність спогадів Е. С. Городецького юридичним реаліям того часу з урахуванням інших важливих обставин, які не надають підстав вбачати у цих спогадах підтвердження правонаступництва.

5. Не дуже корелюють з твердженнями про правонаступництво і інші наведені у записці факти – передача бібліотеки юридичного факультету у ХІНГ та ідентичність навчальних планів підготовки юристів у ХІНГ навчальним планам колишнього юридичного факультету Харківського університету. По-перше, тому, що сам по собі факт такої передачі міг мати місце і у випадку ліквідації юридичного факультету, що жодним чином не підтверджує правонаступництва. По-друге, ще менше може свідчити про це ідентичність навчальних планів, тому що, знов-таки, ця ідентичність сама по собі, без документального підтвердження належними документами про інше, а саме, про формальне рішення щодо передачі юридичного факультету до складу ХІНГу, нічого не доводить.

Нарешті, методологічні принципи історико-економічного дослідження вимагають врахування принципу єдності логічного та історичного аналізу. Якщо немає безспірних підтверджень факту саме передачі юридичного факультету до складу ХІНГ (тобто, логічного переконання), то, можливо, цю прогалину заповнить аналіз історичного контексту?

На жаль, для прибічників правонаступництва цей аналіз буде невтішним, і ось чому. Широко відомим фактом є те, що професура Харківського університету не сприйняла більшовицького перевороту 1917 р. і усіяло сприяла антибільшовицьким силам упродовж усього періоду національних змагань в Україні. Останній період такого сприяння прийшовся на другу половину 1919 р., коли до Харкова вступили денікінські війська. У грудні 1919 р. до Харкова остаточно повернулись більшовики, але протистояння продовжилось, хоча у більш завуальованих формах. Тому не дивно, що домінуючим настроєм нової влади було найбільше роздратування стійкістю політичної позиції харківської інтелектуальної еліти і природне бажання цей спротив подавити найбільш жорстко. Частково це було реалізовано через судові переслідування професури, але найбільш радикальним шляхом стала саме ліквідація осередків супротиву у його цитаделі – Харківському університеті. При цьому сам університет був перетворений у Вищі педагогічні курси, а от його юридичному факультету повезло менше – його просто закрили.

Як усе це пов'язано з долею економічної науки? Безпосереднім чином, оскільки структурним елементом юридичного факультету на момент його ліквідації у 1920 р. була кафедра політичної економії та статистики, яка проіснувала на той момент 116 років (на момент створення Імператорського Харківського університету мала назву кафедри дипломатики та політичної економії). На жаль, прямих доказів як щодо її ліквідації, так і щодо її збереження в університеті після ліквідації юридичного факультету у відкритому доступі нам знайти не вдалося.

Але побічним доказом її збереження саме у структурі новоствореної Академії теоретичних знань є те, що у складі цієї Академії було створено два інститути – Інститут суспільних наук та Інститут фізико-математичних наук, а у складі Інституту суспільних наук – чотири відділення, у тому числі *економічне*, причому серед утворених в цьому Інституті понад 30 кафедр були як кафедри у складі відділень, так і загальноінститутські кафедри. І найбільш цікавим було те, що існувала загальноінститутська *кафедра політичної економії (Харьковский государственный университет им. А. М. Горького, 1955)!*

Також дуже важливими є відомості, що до ХІНГу перейшли лише викладачі, які викладали саме юридичні науки (*Нові управлінські та економічні спеціальності НЮУ імені Ярослава Мудрого*, запис від 07.11.2020), в той час як у Інституті суспільних наук серед завідувачів кафедр був професор-економіст В. Ф. Левитський (*Харьковский государственный университет им. А. М. Горького, 1955, с.225; Московкин & Белик, 2011*), а політекономію читав професор П. І. Фомін (*Харьковский государственный университет им. А. М. Горького, 1955, с.228*). Якщо врахувати, що і П. І. Фомін, і В. Ф. Левитський багато років поспіль перед цим працювали викладачами політекономії на Вищих комерційних курсах, то навряд чи вони могли бути переведені до ХІНГу: перший, тому що він на момент перетворення Харківського комерційного інституту (колишніх Вищих комерційних курсів) у ХІНГ вже фактично там знаходився, а другий – так і не полишав університету навіть після його численних реорганізацій.

Отже, якщо припустити, що у новоствореному ХІНГу була кафедра політичної економії, то більш вірогідним є те, що вона з'явилась у спадщину від Харківського комерційного інституту, але точно не від Харківського університету. І саме тому ця кафедра жодним чином не є пов'язаною із історією кафедри політичної економії Імператорського Харківського університету.

Висновки. Проведене дослідження показало, що застосування сучасних принципів історико-економічного аналізу історії розвитку економічної науки з позицій інституціональної економічної теорії (єдність логічного та історичного підходів, об'єктивного та суб'єктивного, формального та реального аналізу, застосування нарративного дискурсу) дозволяє долати обмеження, обумовлені браком необхідних документальних свідчень щодо певних історичних подій минулого. Виходячи із тісної взаємопов'язаності історії економічних ідей та історії економічних подій, було показано, що наукове відображення обох процесів у їх суперечливому поєднанні найбільш повно може бути забезпечене шляхом виділення відносно автономних рівнів аналізу (історія життя певних особистостей; історія розвитку організацій, в яких

здійснювали свою наукову, педагогічну та практичну діяльність ці особистості, та відповідних структурних підрозділів цих організацій; історія розвитку держав (місцевостей), на території яких знаходились ці організації та/або перебували ці особистості) у різні періоди) з наступним поєднанням результатів цього аналізу та відповідними узагальненнями.

На основі застосування зазначеного методологічного підходу було продемонстровано його можливості для розв'язання дискусійних питань історико-економічного змісту (спадкоємність наукових шкіл, прив'язка відомих імен до певних ЗВО, історичне правонаступництво ЗВО та їхніх структурних підрозділів тощо) на прикладі конкретних особистостей – відомих вчених-економістів, структурних підрозділів ЗВО, пов'язаних з економічною наукою, і ЗВО, до складу яких входили ці структурні підрозділи.

Ми вважаємо, що для тверджень щодо правонаступництва Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого щодо Імператорського Харківського університету немає достатніх та переконливих логіко-історичних підстав, враховуючи не тільки історію створення ХІНГУ, але й історію створення Харківського юридичного інституту у 1937 р. (Московкин, 2012)

Так само кафедра економічної теорії цього ЗВО не може вважатись ані правонаступницею кафедри політичної економії та статистики Імператорського Харківського університету, ані структурним підрозділом, який має будь-яку дотичність до останньої, виходячи із сучасного розуміння правонаступництва.

У підсумку ми дійшли висновку, що способи доведення правомірності тих чи інших трактувань історико-економічного процесу мають бути адекватними і спиратись на усю доступну сукупність історичних фактів та документів, з урахуванням контексту відповідної історичної епохи, а застосування запропонованих принципів на виділених рівнях дослідження здатне убезпечити від помилкових уявлень щодо реальної історії економіки та економічної думки та/або від свідомих її фальсифікацій. Проведене дослідження сприяло укріпленню нашого переконання, що поточні кон'юнктурні мотивації, пов'язані з пошуком нетрадиційних маркетингових ходів, спрямованих на підвищення «інвестиційної привабливості» ЗВО в очах абітурієнтів, не повинні вступати у конфлікт з принципами академічної доброчесності та довгостроковими стратегічними цілями будь-якого ЗВО.

Література

1. Мизес Л. фон. Теория и история: Интерпретация социально-экономической эволюции / пер. с англ. под ред. проф. А.Г. Грязновой. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. 295 с.
2. Макклоски Д. Риторика экономической науки. Второе издание / пер. с англ. О. Якименко; науч. ред. перевода Д. Расков. Москва: СПб: Изд-во Института Гайдара; Издательство «Международные отношения», Факультет свободных искусств и наук СПбГУ, 2015. 328 с.
3. McCloskey D. The Bourgeois Virtues: Ethics for an Age of Commerce. University of Chicago Press, 2006. 634 p.
4. McCloskey D. Bourgeois Dignity: Why Economics Can't Explain the Modern World. University of Chicago Press, 2010. 592 p.
5. McCloskey D. Bourgeois Equality: How Ideas, not Capital or Institutions, Enriched the World. University of Chicago Press, 2016. 768 p.
6. Butler E. School of Thought. 101 Great Liberal Thinkers. IEA_Institute of Economic Affairs, 2019. 209 p.
7. Madden K., Dimand R. W. Routledge Handbook of the History of Women's Economic Thought./ Edited By Kirsten Madden, Robert W. Dimand. London: Routledge, 2018. 480 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315723570>.
8. Pressman S. Fifty major economists. London and NY: Routledge Taylor & Francis Group, 2015. 352 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203797938>.
9. Toporowski J. Michał Kalecki: An Intellectual Biography. Springer International Publishing-Palgrave Macmillan, 2018. 294 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-69664-5>.
10. Biddle J.E., Ross B. Research in the history of economic thought and methodology. A Research Annual. Vol. 29, pt. 1. Emerald Group Publishing Limited, 2011. 142 p. DOI: <https://doi.org/10.1108/S0743-415420150000033007>.

11. Marchionatti R. *Economic Theory in The Twentieth Century. An Intellectual History. Volume I – 1890-1918. Economics in the Golden Age of Capitalism.* Palgrave Macmillan, 2020. 313 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-40297-6>.
12. Marcuzzo M. C., Deleplace Gh, Paesani P. *New Perspectives on Political Economy and Its History.* Springer International Publishing-Pal, 2020. 407 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-42925-6>.
13. Roncaglia A. *The Age of Fragmentation. A History of Contemporary Economic Thought.* Cambridge University Press, 2019. 454 p.
14. Horvath J. *An Introduction to the History of Economic Thought in Central Europe.* Springer International Publishing-Palgrave Macmillan, 2020. 201 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-58926-4>.
15. Krul M. *The New Institutional Economic History of Douglass C. North. A Critical Interpretation.* Palgrave Macmillan, 2018. 271 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-94084-7>.
16. Balak B. *McCloskey's Rhetoric - Discourse Ethics in Economics.* London: Routledge, 2006. 152 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203715116>.
17. Ardalan K. *Case Method and Pluralist Economics – Philosophy, Methodology and Practice.* Springer International Publishing, 2018. 238 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-72071-5>.
18. Brisset N. *Economics and performativity exploring limits, theories and cases.* London: Routledge, 2018. 310 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315112077>.
19. Maas H. *Economic Methodology. A Historical Introduction.* London: Routledge, 2014. 202 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203797679>.
20. Augello M. M., Guidi M. E.L, Bientinesi F. *An Institutional History of Italian Economics in the Interwar Period. Volume I. Adapting to the Fascist Regime.* Palgrave Macmillan, 2019a. 251 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-32980-8>.
21. Augello M. M., Guidi M., Bientinesi F. *An Institutional History of Italian Economics in The Interwar Period. Volume II. The Economics Profession and Fascist Institutions.* Palgrave Macmillan, 2019b. 317 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-38331-2>.
22. Mosca M. *Power in Economic Thought.* Palgrave Macmillan, 2018. 394 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-94039-7>.
23. Rössner Ph. *Freedom and Capitalism in Early Modern Europe - Mercantilism and the Making of the Modern Economic Mind.* Springer International Publishing Pal, 2020. 182 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-53309-0>.
24. Taco T. *Trade in the ancient Mediterranean – private order and public institutions.* Princeton University Press, 2019. 296 p.
25. Грейф А. *Институты и путь к современной экономике. Уроки средневековой торговли.* Пер. с англ. Москва: Изд-во ВШЭ, 2016. 535 с.
26. Журавский Ю. И., Зайцев Б. П., Мигаль Б. К. *Харьковский университет в годы Великой Отечественной войны.* Харьков, Вища школа, Издательство при ХГУ, 1989. 152 с.
27. *Нариси з історії Харківського національного економічного університету: монографія / Під заг. ред. В. С. Пономаренка.* Харків: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2005. 328 с.
28. *Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна за 200 років / В. С. Бакіров, В. М. Духопельніков, Б. П. Зайцев та ін.* Харків: Фоліо, 2004. 750 с.
29. *Харківський університет (1917–1941 рр.) у спогадах його викладачів та вихованців / [уклад.: В. Ю. Іващенко та ін. ; наук. ред. В. Ю. Іващенко] ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна.* Харків: Вид-во ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 431 с.
30. *Харківський університет XIX – початку XX ст. у спогадах його професорів та вихованців: у 2 т. Т. 1/ уклад. Б. П. Зайцев, В. Ю. Іващенко, В. І. Кадеев, С. М. Куделко, Б. К. Мигаль, С. І. Посохов; вступ. ст. В. Ю. Іващенко; наук. ред. С. І. Посохов.* Харків: Вид-во «Сага», 2008. 540 с.
31. *Харківський університет XIX – початку XX ст. у спогадах його професорів та вихованців: у 2 т. Т. 2 / уклад. Б. П. Зайцев, В. Ю. Іващенко, В. І. Кадеев, С. М. Куделко, Б. К. Мигаль, С. І. Посохов; наук. ред. С. І. Посохов.* Харків: Вид-во «Сага», 2010. 550 с.
32. Пономаренко Р. О. *Харківський політехнічний інститут в роки окупації 1941-1943. Питання історії науки і техніки.* 2011. № 2. С. 48–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pint_2011_2_8.
33. Железняк М. Г. *Ветухів Михайло Олексійович. Енциклопедія сучасної України.* Т. 4. Київ, 2005. 324 с. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=33817.

34. Ульянов В. В. Андрей Владимирович Желеховский. Серия воспоминаний об ученых-физиках. Вып. 11. Изд. 2-е, доп., эл. Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2003. 40 с.
35. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Вікіпедія. 2020. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82_%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96_%D0%92._%D0%9D._%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%96%D0%BD%D0%B0.
36. Город и война: в годы Великой Отечественной войны. СПб.: Алетейя, 2012. 568 с. Харьков.
37. Оглоблин-Глобенко М. Харківському Університету 150 років. Записки Наукового товариства імені Шевченка. Нью-Йорк-Париж-Мюнхен, 1958. Т. 167. 160 с.
38. Павлова Т. Г. Харьковская профессорская эмиграция 20-30-х гг. XX в. *Universitates*. 2010. № 1. С. 30–51.
39. Рибальченко Р. К. *Харківська культурна еміграція 1942-1943 років*. Харків: Курсор, 2005. 197 с.
40. Харьковский государственный университет им. А. М. Горького за 150 лет. / отв. ред. С.М. Королевский. Харьков: изд-во Харьк. ун-та, 1955. 386 с.
41. Юридичний факультет: історія та сучасність. 2009. URL: <http://jurfak.univer.kharkov.ua/history.php>.
42. Посохов С. И. Кафедра как институциональная общность: юбилейные заметки. *Харківський історіографічний збірник*. 2014. Вип. 13. С. 4–19.
43. Харківський інститут народного господарства. Вікіпедія. 2020. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%82_%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B3%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0.
44. Московкин В.М. Семен Кузнец и его университетское окружение в Харькове. *Бизнес Информ*. 2002а. №7-8. С. 85–90.
45. Московкин В.М. Семен Кузнец: его профессиональное окружение в Харькове и первая научная работа. *Бизнес Информ*. 2002b. №9-10. С. 83–85.
46. Московкин В.М. Неизвестный Семен Кузнец: переписка с его родственниками. Наука, технологии, общество и Нобелевское движение: материалы Нобелевского конгресса-9 междунар. встречи-конф. нобелистов, Тамбов, 27-29 сент. 2010 г. / под ред. В.М. Тютюнника. – (Труды Междунар. Информ. Нобелевского Центра; вып. 4). Тамбов [и др.], 2010а. С. 169–181.
47. Московкин В.М. Неизвестный Семен Кузнец: учеба в Харькове. *Universitates: наука и просвещение*. 2010b. №1. С. 52–65.
48. Нові управлінські та економічні спеціальності НЮУ імені Ярослава Мудрого. запис від 07.11.2020. URL: <https://m.facebook.com/groups/196735574432249>.
49. Кадеев В. И., Наумов С. А. Харьковский университет в 1919-1920 годах О разрушительной реорганизации университета как высшего учебного заведения и других драматических событиях, которые привели к закрытию университета после его 115-летней деятельности. *Universitates*. 2003. № 1. С. 8–15.
50. Московкин В.М., Белик В.П. О выдающемся российско-украинском экономисте конца XIX-начала XX вв. Владимире Фавстовиче Левитском. *Историко-экономические исследования*. 2011. Т.12. №3. С. 51–74.
51. Московкин В.М. Об истории высших учебных заведений, организованных на базе Харьковского института народного хозяйства в 1930 г. *Новий Колегіум*. 2012. №3. С. 76–87.

References

1. Mises, L. (2001). *Theory and history: Interpretation of socio-economic evolution* / trans. with English under ed. prof. A.G. Dirty. Moscow: UNITI-DANA. (in Russian)
2. McCloskey, D. (2015). *Rhetoric of economics*. Second edition / trans. with English O. Yakimenko; scientific ed. translated by D. Raskov. Moscow; St. Petersburg: Gaidar Institute Publishing House; International Relations Publishing House, Faculty of Liberal Arts and Sciences, St. Petersburg State University. (in Russian)
3. McCloskey, D. (2006). *The Bourgeois Virtues: Ethics for an Age of Commerce*. University of Chicago Press.

4. McCloskey, D. (2010). *Bourgeois Dignity: Why Economics Can't Explain the Modern World*. University of Chicago Press.
5. McCloskey, D. (2016). *Bourgeois Equality: How Ideas, Not Capital or Institutions, Enriched the World*. University of Chicago Press.
6. Butler, E. (2019). *School of Thought. 101 Great Liberal Thinkers*. IEA Institute of Economic Affairs.
7. Madden, K., & Dimand, R. W. (Eds.). (2019). *Routledge Handbook of the History of Women's Economic Thought*. London: Routledge. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315723570>.
8. Pressman, S. (2015). *Fifty major economists*. London and NY: Routledge Taylor & Francis Group. doi: <https://doi.org/10.4324/9780203797938>.
9. Toporowski, J. (2018). *Michał Kalecki: An Intellectual Biography*. Springer International Publishing-Palgrave Macmillan. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-69664-5>.
10. Biddle, J.E., Ross, B. (2011). *Research in the history of economic thought and methodology*. A Research Annual. Vol. 29, pt. 1. Emerald Group Publishing Limited. doi: <https://doi.org/10.1108/S0743-415420150000033007>.
11. Marchionatti, R. (2020). *Economic Theory in The Twentieth Century. An Intellectual History*. Volume I – 1890-1918. Economics in the Golden Age of Capitalism. Palgrave Macmillan. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-40297-6>.
12. Marcuzzo, M. C., Deleplace, Gh., & Paesani, P. (2020). *New Perspectives on Political Economy and Its History*. Springer International Publishing-Pal. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-42925-6>.
13. Roncaglia, A. (2019). *The Age of Fragmentation. A History of Contemporary Economic Thought*. Cambridge University Press.
14. Horvath, J. (2020). *An Introduction to the History of Economic Thought in Central Europe*. Springer International Publishing-Palgrave Macmillan. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-58926-4>.
15. Krul, M. (2018). *The New Institutional Economic History of Douglass C. North. A Critical Interpretation*. Palgrave Macmillan. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-94084-7>.
16. Balak, B. (2006). *McCloskey's Rhetoric – Discourse Ethics in Economics*. London: Routledge. doi: <https://doi.org/10.4324/9780203715116>.
17. Ardalan, K. (2018). *Case Method and Pluralist Economics – Philosophy, Methodology and Practice*. Springer International Publishing. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-72071-5>.
18. Brisset, N. (2018). *Economics and performativity exploring limits, theories and cases*. London: Routledge. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315112077>.
19. Maas, H. (2014). *Economic Methodology. A Historical Introduction*. London: Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203797679>.
20. Augello, M. M., Guidi, M., Bientinesi, F. (2019a). *An Institutional History of Italian Economics in the Interwar Period*. Volume I. Adapting to the Fascist Regime. Palgrave Macmillan. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-32980-8>.
21. Augello, M. M., Guidi, M., Bientinesi, F. (2019b). *An Institutional History of Italian Economics in the Interwar Period*. Volume II. The Economics Profession and Fascist Institutions. Palgrave Macmillan. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-38331-2>.
22. Mosca, M. (2018). *Power in Economic Thought*. Palgrave Macmillan. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-94039-7>.
23. Rössner, Ph. (2020). *Freedom and Capitalism in Early Modern Europe - Mercantilism and the Making of the Modern Economic Mind*. Springer International Publishing Pal. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-53309-0>.
24. Taco, T. (2019). *Trade in the ancient Mediterranean – private order and public institutions*. Princeton University Press.
25. Greif, A. (2016). *Institutions and the path to the modern economy*. Moscow: HSE Publishing House. (in Russian)
26. Zhuravsky, Yu. I., Zaitsev B.P., & Migal, B.K. (1989). *Kharkov University during the Great Patriotic War*. Kharkov, Vishcha school, Publishing house at KSU. (in Russian)
27. Ponomarenko, V.S. (Ed.). (2005). *Essays on the history of Kharkiv National University of Economics*: monograph. Kharkiv: INZHEK Publishing House. (in Ukrainian)
28. Bakirov, V.S., Dukhopelnikov V.M., Zaitsev, B.P. and others. (2004). *V.N. Karazin Kharkiv National University for 200 years*. Kharkiv: Folio. (in Ukrainian)

29. Ivashchenko V. Yu. and others (Eds.). (2016). *Kharkiv University (1917–1941) in the memoirs of its teachers and students*. Kharkiv: KhNU Publishing House. (in Ukrainian)
30. Zaitsev B.P., Ivashchenko V. Yu., Kadeev V.I., Kudelko S.M., Migal B.K., Posokhov S.I. (Eds.). (2008). *Kharkiv University of the XIX - early XX centuries*. in the memoirs of his professors and pupils: in 2 vols. Vol. 1. Kharkiv: Saga Publishing House. (in Ukrainian)
31. Zaitsev, B.P., Ivashchenko, V.Yu., Kadeev, V.I., Kudelko, S.M., Migal B.K., Posokhov S.I. (Eds.). (2010). *Kharkiv University of the XIX - early XX centuries*. in the memoirs of his professors and pupils: in 2 vols. Vol. 2. Kharkiv: Saga Publishing House. (in Ukrainian)
32. Ponomarenko, R.O. (2011). Kharkiv Polytechnic Institute in the rock of okupatsii 1941-1943. *Nutrition of the History of Science and Technology*, 2, 48-56. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pint_2011_2_8. (in Ukrainian)
33. Zheleznyak, M.G. (2005). Vetukhiv Mykhailo Oleksiiovych. Encyclopedia of modern Ukraine, 4. Kyiv. Retrieved from http://esu.com.ua/search_articles.php?id=33817. (in Ukrainian)
34. Ulyanov, V.V. (2003). Andrei Vladimirovich Zhelekhovskiy. A series of memoirs about physicists. Issue. 11. Ed. 2nd. Kharkiv: V.N. Karazin KhNU.
35. V.N. Karazin National University. Wikipedia. 2020. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82_%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96_%D0%92._%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B7%D1%96%D0%BD%D0%B0.
36. City and war: Kharkov during the Great Patriotic War. (2012). SPb.: Aletyya. (in Russian)
37. Ogloblin-Globenko, M. (1958). Kharkiv University 150 years. Notes of the Shevchenko Scientific Society. New York-Paris-Munich. T. 167. (in Ukrainian)
38. Pavlova, T. G. (2010). Kharkov professorial emigration of the 20-30s. *XX century Universitates*, 1, 30-51. (in Russian)
39. Rybalchenko, R.K. (2005). *Kharkiv cultural emigration of 1942-1943*. Kharkiv: Kursor. (in Ukrainian)
40. Korolivsky, S.M. (Ed.). (1955). *Kharkiv State University. A.M. Gorky for 150 years*. Kharkiv: Kharkiv Publishing House University. (in Russian)
41. Faculty of Law: history and modernity. 2009. Retrieved from <http://jurfak.univer.kharkov.ua/history.php>.
42. Possokhov, S.I. (2014). Department as an institutional entity: anniversary notes. *Kharkiv historiographical collection*, 13, 4-19. (in Russian)
43. Kharkiv Institute of National Economy. Wikipedia. 2020. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%82_%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B3%D0%BE%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0.
44. Moskovkin, V.M. (2002a). Simon Kuznets and his university entourage in Kharkov. *Business Inform*, 7-8, 85-90. (in Russian)
45. Moskovkin, V.M. (2002b). Simon Kuznets: his professional environment in Kharkov and his first scientific work. *Business Inform*, 9-10, 83-85. (in Russian)
46. Moskovkin, V.M. (2010a). Unknown Simon Kuznets: correspondence with his relatives. Science, technology, society and the Nobel movement: materials of the Nobel Congress-9 int. meeting-conf. Nobelists, Tambov, 27-29 Sept. 2010 / ed. V.M. Tyutyunnik. (Proceedings of the International Inform. Nobel Center; Issue 4). Tambov [et al.], 169-181. (in Russian)
47. Moskovkin, V.M. (2010b). Unknown Simon Kuznets: studies in Kharkov. *Universitates: Science and Education*, 1, 52-65. (in Russian)
48. New managerial and economic specialties of Yaroslav the Wise National University. Record from 07.11.2020. Retrieved from <https://m.facebook.com/groups/196735574432249>.
49. Kadeev, V.I., Naumov, S.A. (2003). Kharkiv University in 1919-1920 About the destructive reorganization of the university as a higher educational institution and other dramatic events that led to the closure of the university after its 115 years of activity. *Universitates*, 1, 8-15. (in Russian)

50. Moskovkin, V.M., Belik, V.P. (2011). About the outstanding Russian-Ukrainian economist of the late 19th and early 20th centuries. Vladimir Favstovich Levitsky. *Historical and economic research*, 12(3), 51-74. (in Russian)

51. Moskovkin, V.M. (2012). About the history of higher educational institutions, organized on the basis of the Kharkov Institute of National Economy in 1930. *New Collegium*, 3, 76-87. (in Russian)

Vladimir Sobolev

D.Sc.(Economics), Professor
V.N. Karazin Kharkiv National University
4 Svobody Sq., 61022, Kharkiv, Ukraine

E-mail: vladimir_sobolev@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3043-0901>

Mariya Soboleva

Ph.D.(Economics), Associate Professor
V.N. Karazin Kharkiv National University
4 Svobody Sq., 61022, Kharkiv, Ukraine

E-mail: mariya_soboleva@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6090-1818>

THE METHODOLOGY OF HISTORICAL AND ECONOMIC RESEARCH AS A FACTOR AND A MEAN OF DEMYTHOLOGIZING THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF ECONOMICS IN ITS ORGANIZATIONAL AND INSTITUTIONAL DIMENSION

The article reveals the modern principles of studying the history of the development of economic science from the standpoint of institutional economic theory (the unity of logical and historical approaches, the objective and the subjective, formal and real analysis, the use of narrative discourse). It is shown that the history of economic ideas is closely related to the history of economic events, and a truly scientific reflection of both processes in their contradictory combination can most fully be provided by highlighting relatively autonomous levels of analysis (the history of the life of certain individuals; the history of the development of organizations in which they carried out their scientific research, pedagogical and practical activities, and the corresponding structural units of these organizations; the history of the development of the states (localities), on the territory of which these organizations and/or these individuals were located in different periods) with the subsequent combination of the results of this analysis and corresponding generalizations. Possibilities of using the proposed principles to solve debatable issues of historical and economic content (continuity of scientific schools, linking well-known names to certain free economic zones, historical succession of structural units of external evaluation and external evaluation) are demonstrated on the example of specific individuals – well-known economists, universities' structural units related to economics, and universities themselves. The conclusion that the ways of proving the legitimacy of certain interpretations of historical and economic process should be adequate and based on all available set of historical facts and documents, taking into account the context of the relevant historical epoch, has been substantiated. It has been stressed that the application of the proposed principles at the selected levels of research can protect against false ideas about the real history of the economy and economic thought and/or from its deliberate falsifications.

Keywords: economics, history, methodology, institutions, mythologization.

JEL Classification: B25, B31, B41, I23, N34.

В.М. Соболев

доктор экономических наук, профессор
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
пл. Свободы, 4, г. Харьков, 61022, Украина

E-mail: vladimir_sobolev@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3043-0901>

М.В. Соболева

кандидат экономических наук, доцент
Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
пл. Свободы, 4, г. Харьков, 61022, Украина

E-mail: mariya_soboleva@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6090-1818>

МЕТОДОЛОГИЯ ИСТОРИКО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ФАКТОР И СРЕДСТВО ДЕМИФОЛОГИЗАЦИИ ИСТОРИИ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАУКИ В ЕЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОМ ИЗМЕРЕНИИ

В статье раскрыты современные принципы исследования истории развития экономической науки с позиций институциональной экономической теории (единство логического и исторического подходов, объективного и субъективного, формального и реального анализа, применение нарративного дискурса). Показано, что история экономических идей тесно связана с историей экономических событий, а действительно научное отражение обоих процессов в их противоречивом сочетании наиболее полно может быть обеспечено путем выделения относительно автономных уровней анализа (история жизни определенных личностей, история развития организаций, в которых осуществляли свою научную, педагогическую и практическую деятельность эти личности, и соответствующих структурных подразделений этих организаций; история развития государств (местностей), на территории которых находились эти организации и/или эти личности в разные периоды) с последующим соединением результатов этого анализа и соответствующими обобщениями. Продемонстрированы возможности использования предложенных принципов для решения дискуссионных вопросов историко-экономического содержания (преемственность научных школ, привязка известных имен в определенных вузах, историческое правопреемство вузов и их структурных подразделений) на примере конкретных личностей - известных ученых-экономистов, структурных подразделений вузов, связанных с экономической наукой, и самих вузов, в состав которых входили эти структурные подразделения. Обоснован вывод, что способы доказывания правомерности тех или иных трактовок историко-экономического процесса должны быть адекватными и опираться на всю доступную совокупность исторических фактов и документов, с учетом контекста соответствующей исторической эпохи. Подчеркнуто, что применение предложенных принципов на выделенных уровнях исследование способно обезопасить от ложных представлений о реальной истории экономики и экономической мысли и/или от сознательных ее фальсификаций.

Ключевые слова: экономика, история, методология, институты, мифологизация.

JEL Classification: B25, B31, B41, I23, N34.